

TÜRKİYE'DE GÖRME ÖZÜRLÜ KADINLAR VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Doç. Dr. Çiğdem Arıkan*

Kadına yönelik şiddet evde, sokakta, işyerinde ve okulda kısaca her ortamda ve koşulda yaşanan önemli bir sorundur. Gelişmiş veya gelişmemiş olsun tüm toplumlarda pek çok kadın bu sorundan etkilenmektedir. Pek çok kadın, kadına yönelik şiddet nedeniyle sakatlanmakta; hatta hayatını kaybetmektedir. Öte yandan yaşadıkları travma nedeniyle ciddi ruhsal sorunlar geliştirmektedir. Sorunlar bunlarla da sınırlı değildir. Kadının-varsa- çocukları da derinden etkilemektedir. Bu etkilenme farklı yönlerde olmaktadır.

- Annesinin şiddete uğradığını gören çocuk, şiddetin doğal olduğunu düşünebilir. Böylece "gerekli gördüğü" durumlarda, kendisinin de şiddet kullanmasının doğal olduğuna inanabilir.
- Babasının şiddet kullanmasını önlemek isterken ona karşı kendisi de şiddete başvurabilir. Bunun sonucunda da suçlu konumuna da düşebilir.
- Şiddetin egemen olduğu bir aile ortamında yetişen bir çocuk, çeşitli ruhsal bozukluklar geliştirebilir.

Eğer kadın görme özürüyse her yerde ve her koşulda şiddete uğrama riski artmaktadır. Dolayısıyla yukarıda belirtilen sorunlar daha da yoğunlaşmaktadır. Görme özürlü, şiddet açısından kışkırtıcı olmaktadır.

Görme özürlü kadınlar şiddetin her türüne maruz kalmaktadırlar. Fiziksel ve fiziksel olmayan (sözel, duygusal) şiddet, görme özürlü kadınların büyük bir kısmınca yaşanmaktadır. Özellikle özürülük durumu nedeniyle başkalarına bağımlılık düzeyi yüksek olan kadınlar daha büyük risk altındadır. Görme özürlü kadının çeşitli işlerinde kendisine hizmetler sunan (bakım, vb.) kişilerin yönelttiği şiddete hedef olduğu bilinmektedir. Bu kişiler kimi zaman evde (bakıcı, hizmetli vb) kimi zaman da ev dışında (taksi şoförü, market çalışanı vb) görme özürlü kadın için bir tehdit oluşturabilmektedir. Tehdit, şiddet yelpazesinin her dilimini ((fiziksel, sözel, duygusal, cinsel, ekonomik) yansıtmaktadır. Genel olarak görme özürlü kadınların özürülük durumu ağırlaştıkça, aile bağları, sosyal destek sistemleri zayıfladıkça tehdidin boyutları da artmaktadır.

Ancak unutulmaması gereken önemli bir nokta görme özürlü kadının yalnızca yabancılar veya aile dışından kimseler tarafından şiddete uğramadığıdır. Yakın akrabalar, tanıdıklar da kimi zaman tehdit unsuru olabilmektedir. Hatta pek çok görme özürlü kadının incest kurbanı olduğu da tahmin edilmektedir. Bu boyutta gerçek durumun ne olduğu kesin olarak ortaya konamamaktadır; çünkü ensest hala tüm ülkelerde büyük ölçüde tabu olma niteliğini korumaktadır. Dolayısıyla tabu olarak nitelendirilen bir konunun açık olarak dile getirilmesi, gerek bireysel düzeyde gerek aile düzeyinde gerekse toplum düzeyinde kolay olamamaktadır.

Türkiye'de görme özürlü kadınların uğradıkları şiddet bugüne dek araştırmalara konu olmamıştır. Bunun temel nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

1-Genelde görme özürlülere, özelde de görme özürlü kadınlara ilişkin sağlam bir veri tabanı bulunmamaktadır.

2-Görme özürlü kadınlar arasında ciddi bir örgütlenme ve örgütlenme yoluyla toplumda seslerini duyurma henüz gerçekleşmiş değildir.

* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Öğretim Üyesi

3-Görme özürlü kadınlar örgütlü mücadeleyle geniş toplumsal kesimlere varlıklarını, sorunlarını, kısaca seslerini duyuramadıkları için, medyanın, bilimsel kuruluşların ve gönüllü kuruluşların "yeterli ilgilerini" çekememektedirler.

Özellikle Türkiye örneğinde bakıldığında çeşitli açılardan ilgi çeken kişi ve kuruluşların bir "popülarite" kazandıkları bilinmektedir. Ne yazık ki doğan popülariteye bağlı olarak çeşitli kişi ve kuruluşlar o konuda çalışmalar başlatmaktadırlar.Oysa olması gereken, yapılan çeşitli çalışmalara, araştırmalara dayalı olarak geniş toplumsal kesimlerde yankı bulmaktır.

4- Görme özürlü kadın kitlesinin coğrafi bölgelere göre nasıl bir dağılım gösterdiği bilinmemektedir. Bu boyuttaki bilgi eksikliği söz konusu kitleye ulaşılmasını zorlaştırmakta hatta imkansız kılmaktadır.

5- Görme özürlü kadınlara ulaşma güçlüğü aşılabilese bile bu kez de onlarla (veri toplamaya yönelik) araştırma yapabilmek özgün koşullarından dolayı oldukça zordur (Örneğin özellikle başkalarına bağımlılık düzeyleri yüksek olan görme özürlü kadınlar, özgür biçimde, içtenlikle sorunlarını, koşullarını ifade edememektedirler).

Yukarıda dile getirilen güçlüklerin de etkisiyle görme özürlü kadınlara yönelik araştırmalar son derece sınırlı sayıdadır. Türkiye'deki bilimsel nitelikli ilk ve tek araştırma Arkan tarafından 2001 yılında gerçekleştirilen "Türkiye'de Görme Özürlü Kadınlar-Sorunlar Beklentiler, Çözüm Önerileri" adını tanımaktadır.

Bilimsel tarama modeline dayalı olarak 154 görme özürlü kadınla gerçekleştirilen araştırmanın kadına yönelik şiddet boyutundaki başlıca sonuçları şunlardır (Arkan, 2001:82-83)Görme özürlü kadınlar, Türkiye'de kendileri gibi görme özürlü olan diğer kadınların genelde şiddete uğradıkları kanısındadırlar. Uğranılan şiddet türü büyük çoğunlukla duygusal/sözel şiddet olarak tanımlanmaktadır (119,%77.8). Bunu birbirine yakın ve önemli oranlarla fiziksel ve cinsel şiddete uğradıkları görüşü izlenmektedir.(46, %30.1 ; 44, %28.8).

Görme özürlü kadınların kendileri en çok duygusal / sözel şiddete uğramaktadır (93, %60.8). Buna karşılık hemen hemen tamamı ne fiziksel (138, %90.2) ne de cinsel (141, %92.2) şiddete uğramaktadır. Duygusal /sözel şiddetin görme özürlü kadınların en fazla yakındıkları sorun olması toplumda kadınların genellikle yaşadıkları durumu yansıtmaktadır. Aşağılama, hakaret, sataşma tarzı şiddet pek çok kadını olduğu gibi görme özürlü kadınları da rahatsız etmektedir. Ancak kadınlar arasındaki dayanışmanın yetersizliği, bilinç düzeyinin düşüklüğü ve cezai yaptırımların güçsüzlüğü nedeniyle ülkemizde çok yaygın bir sorun olan sözel/duygusal şiddet önlenememektedir. Şiddetin bu türünün sadece görme özürlü kadınlar arasında değil tüm toplumsal kesimler arasında da güçlü olarak kendini göstermesine neden olmaktadır (Arkan 1999).

Bunun yanı sıra görme özürlü kadınlar, aynı durumdaki kadınların her yerde şiddete uğradıklarına inanmaktadır. (58; % 38.16) buna karşılık kendisinin hiçbir yerde şiddete uğramadığını ileri sürenler % 41.06 gibi önemli bir orandadır (Arkan, 2001:87-88).

Sokak hem görme özürlü kadının kendisi hem de diğer görme özürlü kadınlar açısından şiddete uğrama riski taşıyan en önemli yer olarak belirtilmiştir (33, % 21.85; 33, % 21.71) (Arkan, 2001:87-88) Bu sonuç da Arkan (1999)'ın Gençlik, Şiddet Hoşgörüsü Araştırması'ndan elde edilen sonuçları desteklemektedir.

Buna karşılık, şiddet araştırmalarının önemli bir kısmında ev ortamının şiddetin egemen olduğu yerlerin başında yer aldığı bilinmektedir. Ancak bu araştırmada en çok evde şiddete uğradığını belirten görme özürlü kadınların oranı düşük bulunmuştur (21, % 13.91). Diğer görme özürlü kadınların en çok evde şiddete uğradığını düşünenler nispeten daha yüksek orandadır (27, %17.76) (Arkan, 2001 87-88).

Tablo : 1 Görme özürlü Kadınların En çok Şiddete Uğradığı Yer

Yer	Görme Özürlü Kadının Kendisi		Diğer Görme Özürlü Kadınlar	
	S	%	S	%
Ev	21	13.91	27	17.76
Sokak	33	21.85	33	21.71
İş yeri	4	2.65	3	1.97
Okul	1	0.66	2	1.32
Heryer	30	19.87	58	38.16
Hiçbir yer	62	41.06	29	19.08
Toplam	151	100.00	152	100.00

Analiz dışı : (3 Yanıtsız)

Analiz dışı: 2 (Yanıtsız)

Yukarıdaki tabloda gözlenen anlamlı bir sonuç da görüşülenlerin önemli bir kısmının kendileri ve diğer görme özürlü kadınlar için en çok şiddete uğranılan yer olarak "her yer" yanıtını vermiş olmalarıdır. Bu yanıt daha önce de belirtildiği gibi kadına yönelik şiddetin toplumda her kesimden kadını doğrudan veya dolaylı olarak etkilediğinin bir göstergesidir.

Öte yandan görme özürlü evli kadınların önemli bir oranı kocalarının kendilerine hakaret etmesinden yakınmıştır (% 31.4). Bu da evliler arasında sözel şiddete uğrayanların oldukça fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Genel Değerlendirme Ve Öneriler

Türkiye'de kadına yönelik şiddet yaygın olmakla birlikte "görünülür" değildir. Aynı tablo görme özürlü kadınlar için de geçerlidir. Toplumun hemen hemen tüm katmanlarını derinden etkileyen bir sorunun, görme özürlü kadınlar gibi hem kadın hem de görme özürlü olmaktan kaynaklanan "çifte dezavantajlı" bir gruba yansımaması düşünülemez. Hatta daha da ileri giderek Türkiye'de görme özürlü kadınların diğer kadınlara kıyasla başta kadına yönelik şiddet olmak üzere tüm sorunları çok daha ağır koşullarda yaşadıkları söylenebilir.

Öncelikle çifte dezavantajlı olmak yaşanan sorunların boyutlarını daha da genişletmektedir. Böyle geniş boyutlu sorunlar sabırlı, ısrarlı ve örgütlü bir mücadeleyi gerektirmektedir. Oysa örgütlü bir mücadele, tabandan geniş katılım olmadan uzun süre varlığını koruyamaz. Örgütlü bir mücadelenin tabanını oluşturacak olan görme özürlü kadınların uzun soluklu bir çalışmayı gerektirecek ön koşulları henüz hazır değildir. Başka bir deyişle birbirlerinden kopuk, daha güçsüz adımlar atan görme özürlü kadınlar dayanışmayı hedefleyen bir iletişim ağı oluşturabilmiş değildirler. Bu durum Türkiye'deki görme özürlü kadınların ulusal ve uluslararası düzeyde seslerini duyurmalarını engellemektedir.

Öte yandan görme özürlü olmayan diğer kadınların ve görme özürlü erkeklerin, görme özürlü kadınların vereceği mücadelede onların yanında yer almaları gereklidir. Ne yazık ki şu an için gerek görme özürlü erkekler gerekse diğer kadınlar bu açıdan görme özürlü kadınların beklediği duyarlılığa sahip değildir. Oysa yalnızca ev ortamıyla sınırlı kalmayan, kamusal ve özel alanın her boyutunda yaşanan şiddet, hem görme özürlü kadınları hem de diğer grupları etkilemektedir. Arkan'ın 2001 yılında gerçekleştirdiği "Türkiye'de Görme Özürlü Kadınlar: Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri" başlığını taşıyan araştırma da görme özürlü kadınların kadına yönelik şiddet konusunda ciddi kaygıları olduğunu ortaya koymaktadır.

Başka bir deyişle onlara göre özellikle fiziksel olmayan şiddet hem kendileri hem de diğer görme özürlü kadınlar için önemli bir sorundur. Yalnızca ev ortamıyla sınırlı değildir. Özellikle sokak, bu tür kadınlar için çok ciddi bir tehlikedir. Görme özürlü kadınların önemli bir kısmı hem kendileri hem de diğer görme özürlü kadınlar için aslında her yerin şiddet riski taşıdığına inanmaktadır.

Atılması gereken adımlar şöyle sıralanabilir:

- Görme özürlü kadınların başta şiddet olmak üzere sorunlarını "görünülür" (visible) kılmak gerekir.
- Sorunları görünülür kılmak, görme özürlü kadınların toplumda seslerini duyurabilmelerine bağlıdır.
- Türkiye'de kadın sorunlarına ilişkin çalışmalar yapan resmi, sivil tüm kadın kuruluşları görme özürlü kadınlarla dayanışma içinde olmalıdır. Onların seslerini topluma duyurmayı hedeflemelidir.
- Kadına yönelik şiddete ilişkin araştırma projeleri finansal açıdan desteklenmelidir.
- Şiddete uğrayan kadınlara yönelik kurumsal hizmet ağı ülke çapında yaygınlaştırılmalı ve güçlendirilmelidir.
- Toplum kadına yönelik şiddetin nedenleri, sonuçları ve önleme yolları konularında eğitilmelidir. Medya bu eğitimde yer almalıdır.
- Görme özürlü kadınların kendi aralarında örgütlenmeleri yönündeki çalışmalara hız verilmelidir. Ancak bu şekilde görme özürlü kadınların başta şiddet olmak üzere tüm sorunları topluma daha fazla duyurulabilir. Böylece önlem alınması çok daha kolaylaşabilir.

KAYNAKLAR

- ARIKAN Çiğdem (1995) **Fiziksel Sakatlığı Olanların Gözüyle Türkiye'de Sakatlık Sorunu: Değerlendirmeler ve Beklentiler** Ankara.
- ARIKAN Çiğdem (1999) "Gençlik, Şiddet, Hoşgörü" **Sema KUT'a Armağan Kitabı**, Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Y.O Yayını No: 4, ss: 253-264
- ARIKAN Çiğdem (2001) **Türkiye'de Görme Özürlü Kadınlar: Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri** Ankara: Körler Federasyonu Yayını No: 3.